

MILADA HORÁKOVÁ

justiční vražda

Miroslav Ivanov

Milada Horáková: justiční vražda

Vyšlo také v tištěné verzi

Objednat můžete na
www.xyz.cz
www.albatrosmedia.cz

Miroslav Ivanov
Milada Horáková: justiční vražda – e-kniha
Copyright © Albatros Media a. s., 2018

Všechna práva vyhrazena.
Žádná část této publikace nesmí být rozšiřována
bez písemného souhlasu majitelů práv.

ALBATROS MEDIA a.s.

**MILADA
HORÁKOVÁ**
justiční vražda

Miroslav Ivanov

Obsah

PROLOG / <i>aneb Osobní doznání</i> /	7
---------------------------------------	---

I. DÍL

1 DO MNICHOVSKÉHO DIKTÁTU	13
2 ILEGALITA	47
3 TEREZÍNSKÁ MALÁ PEVNOST	61
4 OD KVĚTNA 45 DO ÚNORA 48	81
5 SMRT JANA MASARYKA	141
6 NEŽ BYLA ZATČENA	153

II. DÍL

7 ZPRÁVA O ATMOSFÉŘE	173
8 VAZBA	183

PRVNÍ INTERMEZZO

<i>(Vězeň na doživotí František Přeučil)</i>	210
--	-----

9 NA KONCI JE PROCES	221
10 M. H. A OSTATNÍ	257

DRUHÉ INTERMEZZO

<i>(Prokurátorka JUDr. Ludmila Brožová)</i>	295
---	-----

11 POSLEDNÍ DĚJSTVÍ	299
12 DOZVUKY	325

EPILOG	339
--------	-----

ZÁVĚREM	341
---------	-----

*„Většího milování nad to žádný nemá,
než aby duši svou položil za přátele své.“*

EVANGELIUM SV. JANA; 15,13

*„Proti zlu se musí něco dělat.
Bojovat takovými prostředky, které jsou možné.“*

JAN PALACH

PROLOG

aneb Osobní doznání

Dne 10. března 1948 byl v časných ranních hodinách nalezen mrtev pod okny svého bytu v Černínském paláci v Praze ministr zahraničních věcí ČSR Jan Masaryk.

Byl jsem tehdy jako oktáván předsedou studentské samosprávy jednoho reálného gymnázia v Čechách; navrhl jsem, aby se náš ústav přejmenoval na RG Jana Masaryka. Studenti souhlasili a během několika málo dní jsme se vypravili – tříčlenná delegace – do Prahy na ministerstvo školství. Přijali nás tady s úžasem i rozpaky, měli jiné starosti a my přicházeli s takovou žádostí... Ale neodmítli, ano, projednáme to... Vydali jsme se ještě na filozofickou fakultu, abychom tady poprosili tehdejšího děkana J. B. Kozáka o přímluvu. Už se nepamatuji, koho z nás to napadlo, a dodnes se divím, že proslulý filozof přijal venkovské studentiky. Zapadli jsme do kožených klubovek děkanské místnosti, za okny se dívalo jarní panoráma Hradčan. Profesor Kozák byl nezvykle vážný, mlčky si nás prohlížel, jako kdybychom přicházeli z jiného světa. Přímluvit se? otázal se s mírným údivem. Mlčel, my se báli hlesnout, pak prohodil: – Krysy vylézají z děr...

Tu větu nezapomenu, překvapila mě tehdy z jeho úst, mnohokrát jsem si na ni později vzpomněl.

Vrátili jsme se do našeho venkovského města málem jako vítězové, na všechny zvědavé dotazy jsme nadšeně i trpělivě odpovídali, ano, slíbil nám, že naši žádost určitě projednají, vypadá to nadějně... Za nějaký týden se začalo ve škole vyšetřovat, kdože celou věc spískal. Západní novinářka Claire Sterlingová, která o Masarykově smrti napsala po-

zději vzrušující knihu, poznamenala: „Ať už zemřel jakkoliv, muselo se na něho zapomenout. Nebyl ještě ani uložen do hrobu, a už se rozjela obrovská a složitá mašinerie, aby smazala každou jeho stopu...“

Poznal jsem to na vlastní kůži. Na jaře 1948 i v roce 1972, kdy Státní bezpečnost prošetřovala můj vztah k této tematice. Tenkrát v dubnu a květnu 1948 jsem poprvé pochopil, co je napětí: maturita se blížila, po straně jsem slyšel hlasy, že mě k ní ani nepustí. Vždyť kromě „causa Masaryk“ jsem byl ještě v mládeži národně socialistické, a to všechno sečteno a podtrženo nevypadalo pro devatenáctiletého mladíčka příliš nadějně. Stříbrný vítr jaksi ztrácel na své intenzitě, mizel v dáli, maturitu jsem sice udělal, ale doporučení na fakultu mi nedali.

Život není sentimentální, koho by zajímalo, že jeden čerstvý a dychtivý maturant neví kudy kam, vždyť stovky lidí prchají za hranice, někteří jsou zatýkáni, dr. Beneš umírá a většina národa truchlí, neboť cítí, že se žene vichřice.

Mnozí kamarádi začali na podzim 1948 studovat na vysoké a já posléze skončil jako dělník-brigádník v kladenských hutích. U ingotů sálalo peklo, v místní šamotce měl člověk rozdrásané ruce. Připadal jsem si neskutečně jako jeden ze „skřivánků na niti“. Groteskní, tragicko-groteskní svět. Vydržet, to slovo jsem si opakoval.

V létě 1949 jsem si podal opět žádost na fakultu. Pro jistotu na jinou než vloni, doporučení mi dali z mého pracoviště, kladenské Poldovky.

Co je Osud? Maminka byla od zatčení a popravy otce za heydrichiády ochrnutá na půl těla; léčila se na náklady ministerstva národní obrany od května 1945 každoročně v lázních. V červnu a červenci 1949 prožila pár týdnů v Darkově. Posadili ji – náhodou, takový je život – ke stolu s Fráňou Zemínovou, do „vítězného února 48“ poslankyní čs. parlamentu. Slovo dalo slovo, v lázních se vzpomíná, v lázních se hovoří o dětech, o zdraví, o plánech, pošlete někdy Mirka za mnou, řekla Zemínová mamince.

– Pošlu.

Když se vrátila z Darkova, přivezla i vizitky poslankyně Fráni Zemínové. Na jedné vidím datum 2. července 1949, na druhé je inkoustovou tužkou pod jménem Zemínová její rukou poznamenáno „Praha XII., Na Folimance č. 13 mezipatro“. Když vizitku obrátím, text pokračuje: „Z Tylova náměstí dolů na Bělehrad. ul. k Botiči.“

I slepý by trefil.

Nebyl jsem slepý, tím spíš jsem byt našel. Neuvědomil jsem si, je-li hlídán, nenapadlo mě to. Mladý člověk je naivní, seděl jsem proti slavné poslankyni, nábožně naslouchal jejímu trochu chraptivému hlasu. Chvilí se hovořilo o situaci, v níž se nalézá česká země, chvílemi se mě vyptávala. Poslušně jsem odpovídal, ano, proč bych tam či onam nezašel a nedoručil nějaký její dopis, to je přece hračka...

– Ty tady v Praze bydlíš v podnájmu. Je bytná spolehlivá?

Ta otázka mě na moment zarazila, naznačila mnohé. Zemínová patřila k nejstarším a nejpopulárnějším politickým pracovnícům v Čechách, celou první republiku poslancovala, i před první světovou válkou byla činná... Sympatický hlas hovořil, vyprávěl, šeptal, chceš přece, aby komunistický režim co nejdříve padl? Tady máš první adresu, na kterou se rozjedeš...

Bylo mně dvacet let a pár měsíců, z fakulty přišlo sdělení, že jsem přijat, měl bych sekat dobrotu, vzpomínka na práci v hutích byla úděsná, někdy se dělaly šestnáctky, zkuste házet lopatou šestnáct hodin. Nebo být do půl těla svlečený u ingotů. Či vyprazdňovat pec na šamotce...

– Ano, pojedu.

A jel jsem. Tam či onam. Vozil dopisy, vzkazy. Začaly přednášky, občas jsem chyběl. Cestu na Folimanku jsem znal se zavřenýma očima. I prosté zařízení toho bytu, nic moc, vždycky jsem si myslel, že poslanec je bohatý člověk.

– Tady máš jednu adresu do Opavy.

Jel jsem.

V listopadu 1949 jsem opět vyrazil na Folimanku. Povědět, jak jsem pořídil. Deštivý den, protějščí stromy dávno ztratily listí, světla lamp se klátila, zítra máme zajímavou přednášku o literatuře, nesmím chybět. Zvoním v mezaninu, táhle a krátce, jak je domluveno. Nikdo neotvírá. Byt mlčí. To není možné. Znovu zvoním, táhle a krátce. Někde se něco hnulo, ne, to je v přízemí či suterénu. Kdosi se objevuje na schodech a tiše mně říká, pane, poslankyni Zemínovou zatkli, měl byste odejít...

Stál jsem jako solný sloup.

– Běžte raději.

Chtěl bych se ptát, ale postava už rychle odchází, ztrácí se dole ve tmě, a já ještě váhám u těch dveří, které jsem tak dobře znal.

Ano, co je to za Osud...

Hlava je zmatená, plná chaosu. Ve svém podnájmu cosi vykládám bytně, kdyby pro mne přišli a já nebyl doma, dejte do záchodového okénka ten velký sádelňák ze spíže. Když půjdu od elektriky, vždycky se podívám, je-li okénko prázdné... Můj kamarád-spolubydlící Jiří Doležal, který studuje češtinu a historii na pedagogické fakultě, o všem ví, i on až bude přicházet od elektriky podle vršovického kostela svatého Václava, pohlédne do záchodového okna.

Bytná je přemýšlivá hlava:

Mládenci, kdyby se tu objevila Bezpečnost v noci, dlouho bych neotvírala. Na záchod položím prádelní šňůru, když ji dáte dvojité, nebyl by tak velký problém spustit se po ní dolů...

Kolik týdnů trval strach?

Na jaře 1950 začal proces s vedením „záškodnického spiknutí proti republice“, oficiálně se říkalo Horáková a spolčníci... Četl jsem zděšeně zprávy soudního projednávání, denně je přinášely všechny noviny. Jako čtvrtý člen „spiknutí!“ byla uvedena Františka Zemínová, narozená 15. srpna 1892 v Dolních Chvatlinách, okres Kolín, redaktorka a bývala poslankyně, posledně bytem Praha XII., Na Folimance 13, t. č. ve vazbě Státního soudu v Praze.

Když jsem doslabikoval tuhle pasáž, uvědomil jsem si, že moje maminka se narodila 14. srpna... Třeba i o tom si vyprávěly u darkovského stolu.

Mrazilo mě.

Kolik měsíců trval ten můj strach?

Fráňa Zemínová byla odsouzena „k trestu těžkého žaláře na dobu 20 (dvaceti) roků, zostřenému půlletně jedním tvrdým ložem“, a to se obvykle v jejím věku nepřechká... Měla však pevný kořínek. Od mládí se s ní život nemazlil, teď vydržela všechna strádání i ponižování. Neudolali ji.

V roce 1960 byla podmíněčně propuštěna, za dva roky nato – 29. září 1962 – zemřela.

Česká země dál živořila. Už dávno nešlo o Fráňu Zemínovou, strach vládl, strach diktoval. Zavrtával se do většiny poctivých lidí. Některé zlomil a zahnal do náruče režimu. Mnozí vzdorovali. Jiné ovládla lhostejnost... Další kličkovali.

Dne 10. března 1948 byl v časných ranních hodinách nalezen mrtev pod okny svého bytu v Černínském paláci v Praze ministr zahraničních věcí ČSR Jan Masaryk.

Dne 10. března 1948 se vzdala svého poslaneckého mandátu na protest proti stávajícímu násilí dr. Milada Horáková.

Jedna ze statečných.

Vyprávějme – střídavě a objektivně – o jejím osudu a smrti.

I. DÍL

1 DO MNICHOVSKÉHO DIKTÁTU

V úterý 27. června 1950 zasedala vláda, byl všední den, oblačno, slabý jihozápadní vítr nebo klid. Odpoledne teplota 23 stupňů, ranní 10 až 12 stupňů.

Kolik stupňů bylo v 5.32 ráno?

Kolik v 5.43 hodin?

V té době ministr informací Václav Kopecký ještě spal, návrh pro zasedání vlády měl přece připraven už několik dní. Spal i prezident republiky Klement Gottwald, první „dělnický prezident“, jak hlásaly novinářské slogany; už dva roky stál v čele, státu, který se vydal rychlým tempem k socialismu... Není tomu dlouho, co poslal laskavý a soudružský dopis významnému českému básníkovi, který slavil padesátku; před lety se sice topil v bahně surrealistického paumění, ale teď už spořádaně a halasně opěvoval mír. V dopise stálo: „Vždyť teprve náš nový řád je tím hřejivým sluncem, v němž se může v plné mohutnosti rozvinout Tvůj velký radostný talent. Proto vzhůru k novým básnickým vítězstvím!“

Tak tedy hřejivé slunce.

Ve 4.30 ráno, když se čtyři odsouzenci k trestu smrti připravovali k odchodu na pankrácký dvůr, bylo chladno. Malá skupinka prokurátorů, soudců a obhájců tam zimomřivě čekala, až se ve dveřích budovy objeví kněz s první obětí. Těžko předpokládat, že soudcové a prokurátoři měli v kapsách kabátů denní tisk. Když je sem sváželi za svítání úřední vozy, bylo na noviny ještě příliš brzo. Kdybychom však připustili, že některý z horlivců si přece opatřil Rudé právo, dočetl by se v něm kromě banálních titulků i zprávu mezinárodní

důležitosti. Ty banality byly běžné. Všemi silami zabezpečit úspěšné zvládnutí žní! – Využit bohatých zkušeností pracujících k vytvoření dobrého vstřícného plánu – Přestavba strojů umožní zvýšit plán! – Pomocí úderných brigád zlepšíme pracoviště! – Agitační důvěrník diskutuje s dělníky – Radostný večer míru – píseň nám pomáhá stavět i žít!

Fráze, fráze, fráze... Co však nebylo frází, ale realitou tou nejrealnější, znělo jako věta oznamovací. Proamerická loutková vláda v Jižní Koreji zahájila ozbrojený útok proti Korejské lidové republice.

Tak tedy válka.

Ano, začala válka v Koreji. V dalších týdnech a měsících námět pro tisíce nabubřelých hesel, dneska však – nezapomeňme, že je časné úterý 27. června 1950 – především strohá oznámení. Podrobné pokyny „jak o tom psát“ ještě do redakcí nedošly, zato vnitropolitické zprávy přinášely detailní informace o události, která po letech bude mít z ostudy kabát. Na popud a z iniciativy hlásné trouby režimu Václava Kopeckého byl ustaven „vládní výbor, který bude mít za úkol zajistit řádný postup prací spojených s postavením pomníku generalissimu Josefu Vissarionoviči Stalinovi...“

Na obzoru se začíná rýsovat – zatím jen v představách podlézavých tvůrců – nestvůrně kolosální Stalinův pomník. O generalissimu se pěly oslavné verše jakožto o největším bojovníku za mír. S tím souvisel i další příznačný titulek informující o aktivitě československé komunistické diplomacie. „Vystoupení poslanců Národního shromáždění z Meziparlamentní unie“, a jak se vysvětlovalo, „důvodem pro toto rozhodnutí je skutečnost, že Meziparlamentní unie neplní své mírové poslání...“

Takže o „mírové poslání“ tehdy běželo... Agitačním důvěrníkům, ministru informací i prezidentu, jenž se zaklíná, že „teprve náš nový řád je tím hřejivým sluncem“. Jistě i J. V. Stalin horoval ze všech sil pro mír, a proto dával likvidovat miliony těch, kteří s jeho politikou a metodami nesouhlasili.

I v Československu bylo „nutno zajišťovat pořádek“, a tak mohla ČTK onoho dne přinést tuto otřesnou a pro celý svět až neuvěřitelnou zprávu:

„Rozsudek Státního soudu v Praze z 8. června t. r. potvrzený rozsudkem Nejvyššího soudu z 24. června t. r., jímž byli Milada Horáková, Jan Buchal, Oldřich Pecl a Závěš Kalandra odsouzeni pro zločiny velezrady a vyzvědačství k trestu smrti, byl vykonán.“

Stručné sdělení.

Jen fakta.

Fakta? Copak ti čtyři spáchali zločin velezrady a vyzvědačství? V té zprávě je pravdivý pouze údaj o smrti. Rozhodlo se o ní už dávno před zahájením onoho procesu na nejvyšších místech komunistického režimu. Vše, co následovalo, bylo jen hrůzné divadlo, určené veřejnosti. Divadlo, jehož tragická pointa se znala předem. Divadlo, nabírající obrátky 22. května 1950, kdy státní prokurátor dr. Bohumír Ziegler zaslal Státnímu soudu k rukám předsedovi senátu – pod číslem jednacím Or I/VII 65/50, to celé lomeno 2, Obžalobu, v níž Státní prokuratura v Praze žaluje třináct (13) osob různého politického smýšlení „pro trestnou činnost, v žalobě doloženou“. V čele „JUDr. Miladu Horákovou, rozenou Královou, narozenou 25. 12. 1901 v Praze, úřednici a bývalou poslankyni, posledně bytem Praha XVI., Zapova 3, t. č. ve vazbě Státního soudu v Praze...“

Ano, budeme o tom podrobně vyprávět.

Dne 8. června byl vynesena rozsudek, v němž podle § 1 odst. 3 zák. č. 231/48 Sb. se zřetelem na ustanovení § 34 tr. z. byli odsouzeni

„1. JUDr. Milada Horáková k trestu smrti,

2. Jan Buchal k trestu smrti,

3. JUDr. Oldřich Pecl k trestu smrti,

4. Závěš Kalandra k trestu smrti...“

Co následovalo?

Usnesením Nejvyššího soudu ze dne 24. června 1950 sp. zn. To 463/50 byla zamítnuta odvolání těchto obviněných. Předsedal dr. St. Bartoš, přísedící Fr. Meduna, vedoucí komb. ONV, J. Pikhart, předseda JNV, krajský sekretář Křepela, pplk. dr. Vydra, plk. dr. Leifer, zapisovatel dr. Štěpánek, za generální prokuraturu náměstek dr. Aleš.

Na řadu přišly žádosti o milost; i jejich texty známe a jejich obsah charakterizuje každého z odsouzených.

Dochovalo se vyjádření tehdejšího ministra spravedlnosti dr. Štefana Raise, jakýsi rozklad plný dogmatických frází určený Gottwaldovi. Ten ho přečetl a se zachvěním ruky podepsal.

Dochovaly se desítky telegramů z celého světa, které ho žádaly, aby byl milostivý...

Nebyl.

Dochoval se přípis z 24. června 1950 (pod číslem jednacím T390/50- III. 1, ref. dr. Putnik) sdělující: „Ministerstvo spravedlnosti oznamuje, že nebyla udělena milost, a požaduje, aby bylo postupováno podle zákona.“

Dne 26. června obdrželi právní zástupci odsouzených k trestu smrti vyznění, že o 19. hodině mohou promluvit se svými klienty.

Popravy určeny na 27. červen 1950.

Jeden z odsouzených na doživotí, poslanec František Přeučil, žádal v roce 1968 o zrušení rozsudku a rehabilitaci. Při té příležitosti získal – jednal o své věci na mnoha úředních, soudních místech – záznam, v němž se praví:

„V úterý 27. června 1950 byly vykonány popravy, u nichž byli předseda senátu dr. Karel Trudák, dále soudce z povolání dr. Otakar Matoušek, dr. Kůrka (?), jako zapisovatel JUDr. Karmazín, prokurátoři Ludmila Brožová a záznam nečitelný (šlo pravděpodobně o druhého tzv. dělnického prokurátora Havelku – pozn. M. I.), soudní lékař MUDr. Grünwald, právní zástupce odsouzených Vladislav Martin, JUDr. Jiří Vízek a JUDr. Richard Neumann.“

<i>Jméno:</i>	Kalandra	Pecl	Buchal	Horáková
<i>Výkon:</i>	4.36 4.40	4.52 4.55	5.15 5.18	5.32 5.35
<i>Smrt:</i>	4.49	5.04	5.27	5.43.“

Poslední slova popravených. „Kalandra – nic. Pecl – nic. Buchal. Ať žije svobodné Masarykovo a Benešovo Československo!“

Horáková: „Padám, padám, tento boj jsem prohrála, odcházím čestně. Miluji tuto zem, miluji tento lid, budujte mu blahobyť. Odcházím bez nenávisti k vám. Přeji vám to, přeji vám to.“

Těla dopravena do Patologického ústavu v Praze. Pokud jde o kremaci, dány směrnice příbuzným.

Pohřební služba města Prahy: Kremace Horákové 1. 7. 1950 v 6.30 hodin po rozloučení v kobkách, bez výstavy, za účasti nejbližších příbuzných a asistence SNB.

Kremace 6. 7. 1950. Závěš Kalandra... 6.30 h ...

dr. O. Pecl... 7.00 h za účasti nejbližších příbuzných.

Urny nesmějí být přemístěny ani vydány.“

Začátkem šedesátých let jsem sbíral materiály ke knize o atentátu na Reinharda Heydricha, v prvních vydáních vyšla pod názvem Nejen černé uniformy, od čtvrtého vydání jsem titul na radu zkušeného Františka Gela pozměnil na prostý Atentát na Reinharda Heydricha. Kompozice knihy měla poněkud zvláštní charakter: střídaly se monology přeživších účastníků a pamětníků... Šlo o to je objevit, nalézt. Druhá fáze: vyzpovídat. Třetí: napsat jejich monolog a dát jim ho schválit.

Složitými cestami jsem se dostal k Tereze Kasprové. Její manžel, československý důstojník, byl pro ilegální činnost v první fázi okupace popraven. Paní Tereza, ušlechtilá žena, se pak vydala jeho cestou: za heydrichiády ukrývala jednoho z parašutistů, npor. Adolfa Opálku. Zahynul 18. června 1942 v kryptě kostela v Resslově ulici, kam se uchýlilo sedm parašutistů majících podíl na atentátu. Opálka měl v okamžiku smrti na sobě ručně pletený svetr se zvláštním vzorem, který kdysi patřil Kasprovi; svetr vrátilo gestapo po Kasprově popravě jeho vdově a ta ho dala Opálkovi. Potom – když viděla v novinách fotografii mrtvého Opálky v manželově svetru – trnula hrůzou, uvědomí-li si někdo na gestapu, že tam onen svetr už jednou měli... Naštěstí nikoli, a tak se stalo, že paní Tereza přežila.

Sblížil jsem se s ní, sblížila se s ní i maminka, také vdova po popraveném důstojníkovi. Setkávaly se, vzpomínaly, hovořily. Tereza Kasprová se u nás občas objevila, popíjela se káva, mluvilo se o ledačems. Jednou i o tom, že se dobře znala s Miladou Horákovou.

– Vy, paní Terezo?

– A co je na tom divného? Poznaly jsme se v roce 1945 ve Svazu osvobozených politických vězňů a pozůstalých po obětech nacismu,

Milada tam fungovala. I já pracovala v tomhle Svazu... Také v Radě žen jsme se potkávaly.

To odpoledne u nás se pak hovořilo o celém procesu, paní Tereza vzpomínala, že její dcera a dcera Milady jsou přibližně stejně staré... Jak se chystaly do tanečních, jak se těžko sháněly – bylo po válce a textil se prodával jen na šatenky – šaty, úsměvné historky měly však tragický podtext: na konci vyprávění čekala smrt.

Vzpomněl jsem si na svou dávnou historii s Fráňou Zemínovou.

Strach, ano, ten strašný strach...

Někdy přijde nápad jako blesk, přehluší všechno ostatní: Takže vy znáte, paní Terezo, dceru Milady Horákové?

– Jistě.

Váhal jsem, nevěděl, jak to povědět. Stane se občas, že druhý vytuší, co chcete vyslovit. Nějaké neznámé vlny předají vaši žádost, sdělení, poselství. V mém případě šlo o prosbu. Paní Tereza se pousmála a zeptala se:

– Vy byste s ní chtěl hovořit? Přikývl jsem.

– Pracuje jako zubní instrumentářka, maturitu jí sice dovolili udělat, ale na vysokou už nesměla. Zeptám se, jak má služby...

Za nějaký čas paní Tereza telefonovala a sdělila, na kdy vyjednala návštěvu. Měl jsem trému i radost. Koupil jsem kytici, v určený den jsem stál s Terezou Kasprovou u dveří, kde bydlela Jana Horáková. Hezká mladá žena, slovanský typ... První slova, první věty, trochu rozpačité, jak to už bývá. Pak plynul hovor, témata se střídala, chtěl jsem se zeptat na její maminku, vyptávat se... Vždycky v rozhodující chvíli jsem ztratil odvalu. Ani o své příhodě s Fráňou Zemínovou, o tom, že dodnes mám kdesi ukryté některé dopisy této poslankyně, kterými mě instruovala, co dělat, jsem se nezmínil. Janě bylo ve chvíli, kdy Státní bezpečnost zatkla její matku, necelých šestnáct let, narodila se koncem prosince roku 1933... Čas plynul, kávu jsme dávno dopili, díval jsem se do té příjemné tváře a nedokázal se na nic podstatného zeptat. Chtěl jsem přece položit tolik otázek, závažných i zcela prostých, chtěl jsem říci, že je třeba napsat knihu o morálním odkazu její matky. Že bych se o to chtěl pokusit... Že režim, v němž žijeme, není konečný. Ano, o tom jsme se všichni vzájemně ujišťovali, jenže – jak dlouho to ještě potrvá?

Za čas, v roce 1968, dostala Jana Horáková úřední povolení, že se může vystěhovat do USA za otcem, který emigroval v roce 1949.

Pražské jaro 1968 otevřelo dvířka naděje, třeba půjde zpracovat jak téma „Jan Masaryk“, tak i „Milada Horáková“... Zašel jsem na prokuraturu, za pamětníky. Vyhlíželo to nadějně, srdce zavaloval dobrý pocit. Národ se napřimoval.

Jedenadvacátý srpen 1968 zpřetrhal veškeré úmysly i snahy. Osvětlit monstrproces „s vedením záškodnického spiknutí proti republice“, v jehož čele stála JUDr. Milada Horáková, se stalo v normalizační době nebezpečnou chimérou. Archivy se uzavřely, ústa pamětníků oněměla. Dostal jsem se do slepé uličky, na generální prokuratuře všechno odsouvali do ztracena.

Znovu ta vtíravá a stále aktuální otázka: Na jak dlouho?

Život a smrt Milady Horákové, celý ten hrůzný, fantasmagorický proces, i tragický osud Fráni Zemínové nosil člověk v duši dál. Čas od času se téma samo připomnělo. Třeba maličkostí. Stačilo se posadit do studovny časopisů pražské Státní knihovny a tady listovat ve starých ročnících časopisů. Zničehonic objevíte na první straně Svobodného slova z 15. srpna 1947 její velkou fotografii. Mírně se usmívala, pod snímkem výrazný titulek: 55 let Fráni Zemínové. O něco níž básně a vedle dlouhý sloupec, pokračující ještě na další stránce, věčně nazvaný Politické průkopnicki dík. Autorka dr. Milada Horáková!

Ten úsměv jsem znal z doby, kdy jsem rozpačitě sedával u konferenčního stolu v jejím bytě, měla oči plné laskavosti a v nich starost o druhé... Text článku byl psán s úctou:

„Nebyla by úplná všechna slova uznání, všechna nejkrásnější přání, která proudí dnes poslankyni Fráně Zemínové, kdyby se nepřidala hrstička skromných květů, které s vděčností podává oslavenkyni naše ženské hnutí jako průkopnici a praktické uskutěčňovatelce politických pozic žen... S několika vynikajícími ženskými pracovníci, v čele se ses. senátorkou Plamínkovou, bojuje v roce 1905 za volební právo žen. Od té doby plane pro politiku. Je vyložené po-

litickým typem. A ještě dříve, než bylo podle práva dovoleno ženám být členkami politických stran, sestra Fráňa Zemínová pracuje ve straně národních socialistů ‚ilegálně‘. Když pak Československá republika dává ženám občanskou rovnoprávnost, je povolána jako poslankyně do sboru nejvýznamnějšího, do revolučního Národního shromáždění. Téměř třicet let již poslancuje, mezi ženami je toho druhu jediná. Mezi muži má jen několik stejně dlouho pracujících kolegů. Je opravdu v našem státě ženou s největšími praktickými politickými zkušenostmi a s nejobsáhlejší politickou tradicí...”

V další části úvahy vzpomíná Horáková, jakou autoritu si získala Zemínová ve své straně; vzpomíná na její nevyčerpatelnou energii, na zápasy, které během své dlouhé politické cesty svedla o emancipaci:

„...Fráňa Zemínová představuje především bojovnici. Není lehké pro ženu s takovým jemným vláknem citu, jaké se skrývá v duši naší Fráni, ztvdnout na bojovníka, který musí rány nejen přijímat, ale i dávat. Neobešlo se to ani tady bez osobních obětí. Ale přineslo to hodnoty.“

Přestal jsem číst.

Zaujala mě věta o „jemném vlákně citu“; zaujalo mě, že právě to zdůrazňuje Horáková na Zemínové. Obě dávající veřejnému životu téměř vše, obě zalykající se společenskými povinnostmi a mnohdy urputnými zápasy, obě tak reálné a strážlivé, a náhle tři slova, která dosvědčují, jaké jsou ve skutečnosti jejich duše: neboť pisatelka – aby si uvědomila na druhé ženě „jemné vlákno citu“ – musela být sama taková... Uplyne něco přes dva roky a stanou se vězeňkyněmi, uplynou necelé tři roky a jedna z nich bude popravena, druhá s trestem dvaceti let poslána do žaláře.

Režim nemiloval jemná vlákna citu.

Nečekaně jsem obdržel dvě zprávy: že v Třebelchovicích pod Orebem vlastní jedna rodina akvarelový obrázek podepsaný Milada Horáková... Druhá zvěst byla šokující: na tamějším evangelickém hřbitůvku se nachází hrob rodiny Horákových; jako jedno z jmen je prý na kamenné desce vytesáno MILADA HORÁKOVÁ.

Do severovýchodních Čech, do Třebechovic pod Orebem, není tak daleko.

Někdy zasáhne i náhoda. Pan učitel Faltejsek (v dobách normalizace vyhozený z místa z politických důvodů jako tisíce jiných) je dlouholetým členem divadelního spolku ochotníků právě zde, v Třebechovicích pod Orebem. Ti mají vznešené jméno: Symposion, to je duchovní hostina, říkával kdysi jeden ze zakladatelů, místní kulturní pracovník MUDr. Simon. Platilo to v antice, platí to stále. Po jedné zkoušce, když se napětí uvolnilo a hovořilo páte přes deváté, prohlásil kdosi, že ta naše minulost je stejně zvláštní, vedle hrdinů podvodníci, vedle myslitelů lidé se zakrvácenýma rukama.

– Koho máte na mysli?

– Třeba Klementa Gottwalda...

Bylo to nečekané, všichni zmlkli, dívali se jeden po druhém, jako by hledali mezi sebou toho, kdo to sdělil na příslušných místech. Rázem zapomněli, že právě skončili divadelní zkoušku Symposionu, rázem nikdo nespěchal domů. Jak vypadá duchovní hostina? Mimovolně ztišili jaksi podvědomě hlasy. A padla otázka:

– Myslíš proces se Slánským, s jeho kamarádem?

– Už dřív si namočil prsty v krvi. Pamatujete na proces s generálem Píkou? Pověsili ho na Borech a byl nevinný, celou okupaci bojoval v zahraničí... A už před Píkou popravili dva mladé lidi, Choce a Šálka, že prý zastřelili majora Schramma, který se měl podílet na smrti Jana Masaryka. A pověšený byl i parašutista z druhé světové války, kpt. Nechanský, mimochodem Laušmanův zeť, a řada by mohla pokračovat. V roce 1950 došlo k procesu s dr. Miladou Horákovou a dalšími dvanácti lidmi, čtyři byli popraveni, mezi nimi i ona, kterou za války věznili Němci v koncentráku... To všechno Gottwald věděl, rozsudky schvaloval.

Do místnosti vniklo zvláštní, podivné ticho. Ti mladší vůbec netušili, o koho běží. Jméno Horáková nic neříkalo. Jak hluboká je paměť národa? Jak ovlivnitelná je paměť národa...

Nastala vzrušená diskuse, padaly otázky, a tu jedna z členek souboru, pěkná tmavovláská Alena Fůzeková, se zničehonic ozvala:

– Já mám od Horákové doma obrázek, docela hezký. Je tam po straně dole podepsaná.

Teď byli překvapeni všichni, i ti starší.

– Obrázek? ptá se nevěřičně Faltejsek.

– Jo. Visí nám v chodbě.

– A co představuje?

– Nějaký mlýn. Takový roubený stavení; jestli chcete, doběhnu pro to.

Společný souhlas. Napětí se usadilo v místnosti, hovoří se šepetem. Za půl hodiny si akvarel prohlédli všichni. Velikost 37 cm krát 26 cm, autorský podpis verzálkami MILADA HORÁKOVÁ. I název je verzálkami: MLÝNEK U BĚLČE. Na obrázku je opravdu zachyceno jednoposchodové stavení s verandou, kolem temně zelené stromy, vrata do dvora otevřená.

Zavládly rozpaky, počkejte, ozval se jakýsi hlas, já to vzkážu známému, co se o Horákovou zajímá.

Stalo se tedy, že jsem se vydal do Třebechovic.

Manželé Füzekovi jsou ochotní, vlídní; doma byla nejdříve jen mladá žena, víte, to přinesl manžel, za chvíli přijde z práce a všechno vám poví. Pak se objevil mezi dveřmi muž, je zedníkem.

– Co mám vykládat... Kdysi jsem opravoval tady ve městě jeden domek a na půdě jsem tam našel tenhle obrázek. Zaujal mě úzký černý rámeček. Starodávný. Ptám se majitelky domu, co by za něj chtěla, a ona ani nevěděla, jak se ocitl na její půdě. Povídá, vezměte si ten rámeček i s obrázkem, co bych s tím dělala.

Zadní strana zaskleného akvarelu je zažloutlá stářím, datum či nějaké jméno původního majitele nikde.

– Ta Běleč, co je to za vesnici?

Oba jsou v rozpacích. Jak taky odpovědět na podobnou otázku... Konečně muž nezávazně prohodí: – Taková obyčejná obec, jakých je tady plno.

Potom si paní vzpomene: – Žijí tam převážně evangelíci...

Díky, díky.

Na třebechovickém náměstí zvoním u všedního domu, na jehož zdi sděluje cedulka, že se tu nachází úřad Českobratrské církve evan-

gelické. Přichází otevřít mladší člověk, ano, je zdejší farářem a jmenuje se Alois Němec... Vlídne zve do jednoduše zařízené kanceláře. Vysvětluji, oč běží: kdybychom jeli do Bělé společně, bylo by snad všechno snadnější... Pokyvuje hlavou. Za půl hodiny sedíme v autě, směr Běleč.

Fůzekovi měli pravdu: běžná vesnice, rozložená po obou stranách silnice, ta tvoří tepnu, náves, všechno dohromady. Uprostřed prostá dřevěná zvonička, která jediná ozvláštňuje celé to prostředí.

Vcházíme do venkovského domku, vrata vedou na prázdnou náves, za nimi opuštěný dvorek se zápražím, z něhož se vstupuje do síňky a pak dál do prostorné kuchyně. Žádné překvapení, nic výjimečného: běžný stůl, židle, kredenc, kamna, rádio, za oknem kytky. Jak je zvykem...

Miroslav Hrubý překvapeně pozoruje naše tváře, přítomnost faráře dělá však své, atmosféra je rázem dobrá, a muž tedy začne vyprávět:

– Já osobně jsem paní doktorku, co ji komunisti popravili, neznal. Můj táta byl ale dobrým známým doktora, tedy Bohuslava Horáka, manžela té paní... Horák působil v pražském rozhlasu, vždycky v neděli kolem poledne jsme poslouchali jeho zemědělskou relaci, vystupoval v ní jako „strýc Brázda“ nebo tak nějak. Když tu jeho paní pověsili, řekl někde můj otec, že by se měl po převratě tady v Bělči postavit paní Horákové pěkný pomník... No, a to mu kladli za vinu. Dostal tři roky. Mě pak taky zavřeli a vyfasoval jsem patnáct let. Po vesnici jsme totiž psali vápnem nápisy Konec totalitě a tak podobně.

Jdeme dál. V jednom domku vzpomíná Antonie Veselá:

– Jak bych se nepamatovala na pana řídícího Horáka! Učil mě tři roky, pak se odstěhoval s rodinou do Malšovic, a to proto, že měl na Běleč strašně smutný vzpomínky. Opravdu... Zemřela mu tady dcerka, představte si, nějakých dvacet let a zemřela na tyfus. Potom jsme chodili za panem řídícím do Malšovic, byl to moc laskavý a hodný pán, jenže později se přestěhovali do Prahy, prý tam měl bratra...

Ta dceruška udělala maturitu a že půjde jako učitelka na Slovensko. Už měla knihy i šaty, všechno zapakovaný, a právě tehdy umřela, byli se koupat v nedalekém rybníku, ona tam asi chytila ten bacil

a v krátký době byla pryč. Hrozná tragédie... Syna měli inženýra, jmenoval se Bohuslav, dělal v rozhlasu, ale sem do vesnice přicházel málokdy. To víte, jeho rodiče se odstěhovali a tady zůstal jen ten hrob jeho sestřičky... A tak šly roky. Před časem se tady objevila zničehonic dcera toho rozhlasového redaktora Bohuslava, jmenovala se Jana a ptala se, kdopak tak pěkně opatruje hrob její tetičky, jako tý učitelky.

– Paní doktorku Horákovou, tedy Miladu Horákovou jste neznala?

– Tu, co oběsili? Ne, nikdy... Jen jsem tady na hřbitově potkala před lety její dcerku, teď jsem vám to vyprávěla.

– Ano, ano... Takže pan řídící měl dvě děti a –

– Nezapomeňte napsat, že to byl moc dobrý člověk. Hodný... A evangelík.

– Dobře, evangelík. Měli syna Bohuslava, co byl zaměstnán v rozhlasu, a ten si vzal paní doktorku Miladu, kterou oběsili v roce 1950... Řídící měli ještě dcerušku-učitelku a ta právě to léto, když měla nastoupit někde na Slovensku, zemřela... Jak se jmenovala?

– To jsem vám neřekla? Přece Milada!

To člověka zaskočí... Čeká nejrůznější jména, Marie, Anna, Božena, jen tohle ne. Tak tedy „Milada-učitelka“ – a bratr téhle Milady, redaktor Bohuslav, si bere právničku Miladu, kterou komunistická mašinerie připraví v roce 1950 o život.

Pan farář říká nahlas. – Ten akvarel mohla tedy namalovat...

Pokračujeme. Hovoří Jaroslav Hušek, bydlištěm v Bělči, narozen 1915:

– Pan řídící byl skvělejší člověk, takovej náš otec. Když někdo něco potřeboval, pomohl. Po smrti jediný dcerky se rodiče viděli v synovi, co jim zbyl; kdopak to kdy zažil, aby člověk z vesnice měl dva tituly, byl prý doktor a navíc ještě zemědělský inženýr. Takovej vyšší šarmantní člověk, podstatně starší než já, hrával ochotnický divadlo, zpíval kuplety, prostě veselý, společenský... Tady soused Holub je jeho rostenec, tak může říct, že se Sláva nikdy nestyděl, že je z vesnice. A právě tenhle Holub přišel za mnou takhle někdy koncem léta 1949, abych se zastavil ve tři na zdejším hřbitově, že tam bude Sláva Horák... Už zdálky jsem je viděl, stáli u hřbitovních vrat, pár

kamarádů z Bělče spolu se Slávou, a ten když mě zahlídl, povídá, támhle to je Hušek, že jo, a tak jsme se počastovali a on nám vykládá co a jak. Soused Holub se ho ptal, je naděje, že se toho komunistického neřádu zbavíme? A Sláva povídá, to není naděje, to je jistota... Já mám tady u hrobu schůzku se svou ženou, utíkám z Prahy, museli jsme se rozdělit, abysme je spletili. Chtějí nás zatknout.

– Dočkali jste se?

– Ani nápad. Hodiny ubíhaly, povídali jsme o všem možným a pořad jsme čekali a paní doktorka Milada vůbec nepřišla. Když se už smrákalo, říká Sláva, dýl už čekat nemůžu... Pamatuju, jak nám všem podal ruku a odcházel, šel jako k Třebechovicům. Musím být strašně opatrný, povídal ještě, a víc jsme ho neviděli.

Soused skončil, světnicí doznívá jeho hlas, odkudsi se vkrádá snad pochybnost. V pohledu faráře – ale i v mém – lze vytušit otázku: bylo to opravdu tak?

Hušek dodává: – Zkrátka se přišel rozloučit s hroby svých blízkých a pak utekl do ciziny.

Běleč je čistá vesnička, na vysokém kůlu zvoničky visí zvon, který za nic nemůže. Ani za to, že mlčel onoho úterního rána 27. června 1950. A pokud si lidé pustili ústa na špacír, dostali za to tři roky jako zdejší pan Hrubý.

Za humny uprostřed polí leží evangelický hřbitov. Jako boží dlaň, která vítá každého, kdo přichází v dobrém. Tam vzadu na pravé straně oznamuje nápis na prostém pomníku: Blahoslavení čistého srdce, neboť oni Boha viděti budou. Matouš 5,8.

A pak jména: Milada Horáková, učitelka, 1902–1921. Bohuslav Horák, říd. učitel, 1874–1949. Milada Horáková, roz. Rychetská, 1875–1965... Úplně dole Ing. Dr. Bohuslav Horák, 22. 11. 1899 až 13. 10. 1976, Washington...

Kde však odpočívá jeho manželka, popravená dr. Milada Horáková?

Ano, leží tu mladičká učitelka Milada. Ta asi s největší pravděpodobností byla také autorkou onoho obrázku. Kdyby jej vytvořila dr. Milada, musela by to učinit až po svatbě, za svobodna se jmenovala Králová – a především: musela by mít k těmto místům, k bělčíckému mlýnu, nějaký vztah. Ale ten neměla, zdejší si nepamatují, že

by sem pravidelně jezdila. Není to ani časově příliš pravděpodobné, poznala přece mladého Slávu-Bohuslava, budoucího rozhlasového redaktora, až na studiích a to už tady staří Horákovi nebydleli. Vyhnal je odtud stesk, ztráta jediné dcery nepřebolela...

Akvarelový obrázek přesto – pro jistotu – putuje do Prahy. Když ho vidí paní Tůmová, sestra dr. Milady Horákové, udiveně prohlašuje: – Ne, sestra nemalovala, zato její muž ano, můj švagr... Jenže na akvarelu je podepsána Milada Horáková, to musela být sestra mého švagra... Měl výtvarné nadání, po roce 1945 Miládku – tedy mou sestru – nakreslil... Velmi si jí vážil.

Pejskarova kniha Poslední pocta, která vyšla v emigraci a která formou jakéhosi slovníku vzpomíná ty, kteří od roku 1948 uprchli z Československa před totalitním režimem, má v oddílu Sdělovací prostředky – rozhlasoví pracovníci heslo HORÁK BOHUSLAV MILAN. Uvádí se tady datum jeho narození (22. února 1899, Černilov, okres Hradec Králové) i smrti, to známe, je vyryto na pomníku hrobu v Bělči, kde je uložena jeho urna.

Píše se tu: „Ing. agr. Dr. tech. věd Bohuslav Horák byl manžel dr. Milady Horákové, popravené komunisty r. 1950. Otec Bohuslava Horáka byl řídícím učitelem. B. H. absolvoval střední hospodářskou školu v Chrudimi (1917), Vyšší reálku v Nymburce (1918), Vysokou školu zemědělského a lesního inženýrství, obor zemědělský, v Praze, kde roku 1923 dosáhl akademického titulu inženýr zemědělství. V roce 1935 získal na technice v Praze doktorát technických věd. Nejdříve působil jako odborný redaktor zemědělského oddělení Československého rozhlasu. Mezi zemědělci se stal oblíbený svým pořadem, ve kterém strejc Rákos rozmlouval se sousedem Brázdou. Dobrácký Rákos, jehož v rozhlase představoval dr. Horák, pochopil, že šířit vzdělání mezi prostými zemědělci nelze učenými, obyčejným lidem nesrozumitelnými traktáty a duchamornými statistikami, nýbrž je nutno s nimi mluvit jejich jazykem a jejich způsobem. Později se stal dr. Horák programovým ředitelem Radiojournalu. Nacistická okupace krutě zasáhla do jeho života: 2. srpna 1940 byl

v Horním Bradle u Nasavrku zatčen gestapem a odsouzen nacistickým lidovým soudem v Drážďanech pro pokus velezrady na pět let káznice. Nacisté jej postrkovali z jedné káznice do druhé. Prošel věznicemi na Pankráci, Terezínem, Golnowem, byl vězněn v Drážďanech, v Elbrachu a ve Straubingu, kde byl r. 1945 osvobozen americkou armádou... Po druhé světové válce, od roku 1945 do února 1948, pracoval na pražském ministerstvu informací. Když mu po únoru 1948 hrozilo zatčení, uprchl do západního Německa. Zpočátku žil v uprchlickém táboře Valka u Norimberka... Roku 1951 emigroval dr. Horák do Spojených států, kde žil a působil ve Washingtonu D.C. V Praze zůstala jejich jediná dcera Jana... Ve Washingtonu D.C. se dr. B. H. účastnil práce v krajanském a exilovém hnutí. Byl činný v Radě svobodného Československa, v Čs. národní radě americké a ve Společnosti pro vědy a umění. Psal články a úvahy do krajan-ského a exilového tisku.“

Takový byl Bohuslav Horák...

Jaká byla Milada Horáková?

Listina má vlevo nahoře hlavičku „Krajské velitelství Státní bezpečnosti Praha“, vpravo datum: „Dne 29. dubna 1950.“

Uprostřed jediné slovo *Životopis*. Pod ním stručné „JUDr. Milada Horáková, narozená 25. 12. 1901 v Praze, bytem v Praze XVI., Zapova ulice č. 3.“

Datum smrti zatím schází, i když k němu chybí necelých šedesát dní. Ale to ještě pisatelka neví, byla pouze vyzvána vyslyšajícím – podpis nečitelný, služební číslo 509 –, aby vlastnoručně napsala svůj životopis. A tak aniž by se příliš rozmyšlela, uvádí:

„Jsem dcerou obchodního zaměstnance bývalé tužkárný. Pocházím ze čtyř dětí. Obecnou školu jsem navštěvovala na Královských Vinohradech a rovněž tam jsem absolvovala celé gymnázium. Maturovala jsem v roce 1921. Poté jsem studovala práva na Karlově univerzitě a v roce 1926 jsem byla promována na doktora práv. Po ukončení studií jsem byla přijata jako konceptní čekatel k Magistrátu hlavního města Prahy, kde jsem působila až do roku 1939.

V roce 1929 jsem vstoupila do strany národně socialistické proto, že mi vyhovoval její národní a socialistický program. Další důvod byl ten, že v té straně bylo organizováno několik osobností, s nimiž jsem byla ve spolupráci, jako např. dr. Edvard Beneš, dr. Petr Zenkl, F. F. Plamínková a jiní. Ve straně jsem pracovala v právní komisi. Jiné funkce jsem neměla.

Dále jsem byla činná v Ženské národní radě jako jednatelka. Mimo to jsem byla v řadě jiných sociálních spolků, kde jsem zastávala různé funkce ve vedení. Mimo spolky sociální, právní a ženské jsem nebyla nikde činná.

V roce 1939 jsem byla propuštěna ze služeb magistrátu a pracovala jsem pouze v domácnosti až do 2. 8. 1940, kdy jsem byla zatčena gestapem...”

Stručné, jasné, přehledné. Bez škrťů.

Pravdivé.

Někdo řekne: až příliš stručné... A tak doplníme to, co v životopise určeném pro Státní bezpečnost nedlouho před zahájením procesu chybělo z toho či onoho důvodu.

Paní Věra Tůmová před časem zaznamenala: „Milada byla od mládí bojovný typ. Už ve čtrnácti musela projevit statečnost – našim zemřely dvě děti na infekci v jeden den a Milada jim tehdy moc pomáhala. Jak já ji poznala, byla veselá, příjemná, otevřená, byla starší o šestnáct let, ale já to nijak nevnímala. Maminka nám brzy zemřela a Milada se o mne starala. Asi tak jako já pak o její dceři Janu...”

V autorizovaném rozhovoru pro Mladý svět z roku 1990 V. Tůmová charakteristiku své sestry ještě zpřesňuje a dodává další podrobnosti; na dotaz redaktora („Toto sebevědomé chování a bojovné jednání z ní činilo nejen na poúnorové politické scéně silnou osobnost. Zřejmě byla takovou i v soukromí. Byly jste si v tom podobné?“) odpovíděla:

„Sestra byla určitě daleko razantnější, cílevědomější a vzdělanější. Ale obě jsme byly spíše po otci. Ten byl daleko impulzivnější než maminka. Zúčastňoval se všech protirakouských bouří a Miladě o tom vyprávěl. Jako oktávánka pak také na žádné demonstraci nechyběla. Vystudovala gymnázium ve Slezské, z předešlé školy ji vyloučili právě

za účast na demonstracích... Nechci, aby se dnes z mé sestry dělala nějaká svěťice. Byla normální, zdravě myslící člověk. Někdy dovedla být velmi přísná. Její muž sám sebe dobrovolně postavil na druhou kolej, velmi si jí vážil. Je pochopitelné, že jsem s Miladou pokaždé a ve všem nemohla souhlasit, ale ona byla absolutně nesmlouvavá...”

Měla za vzor T. G. Masaryka, hlásila se k němu i ve své závěrečné řeči před soudním tribunálem. Ale k té chvíli je ještě daleko, zůstaňme nyní u jejího mládí.

Královi měli původně tři děti: Martu, Miladu a Jiřího; byl to milý trojlístek, na který však čekala tragédie. Nejstarší Marta i mladší bratr Jiří zemřeli na septickou spálu, tehdy to byla krutá nemoc, která si nevybírala a na kterou vlastně ani neexistovaly pořádné léky. Rodina se těžko vzpamatovávala z nečekané rány. Ale drželi všichni při sobě, starostlivý otec i dobrosrdečná maminka.

V roce 1960, deset let od popravy Milady Horákové, publikoval její manžel stať nazvanou prostě Milada. Charakterizoval v ní rodinné kořeny, vykreslil prostředí, z něhož Milada pocházela. Napsal:

„Původem byli z Posázaví. Otec Čeněk Král byl mlynářský syn, kterého, ač se dobře učil, z gymnázia dali vyučit obchodníkem; maminka pocházela ze staré kutnohorské měšťanské rodiny. Tvrdá učednická léta nepřipravila Čenka Krále ani o kousek vrozeného vzletu. Miloval divadlo a zpěv, měl rád společnost, a hlavně vždycky se snažil samostatně myslet. Když se pak jako mladý muž vrátil z Dalmácie z vojny a spojil cestu svého života s usměvavou Annou Velíškovou, začal svou existenci budovat poněkud jinak než jeho vrstevníci. Byl vlastenec a tehdy na sklonku století se začínalo chápat, že český národ, takřka se topící v německém moři, se nemůže uhájit planým vlasteneckým horováním, nýbrž prací, cílevědomým tvořením vlastních hospodářských hodnot, hlavně budováním svého průmyslu. Nebylo proto náhodou, že Čeněk Král právě zde přiložil ruku k dílu, které pak svými schopnostmi, inteligencí a houževnatostí přivedl k rozkvětu. Byla to tužkárna, Národní podnik, stále sice ohrožovaná německým tužkařským kolosem Hardtmuth, přesto však prosperující a rostoucí.

Tatínek tedy pracoval a cestoval po světě a laskavá maminka se starala o spokojený domov. Na prázdniny se jezdilo k dědečkovi a babičce do hodkovského posázavského mlýna. Ti dva staří se tam dožili téměř devadesáti let a svou rázovitostí se zapsali nejen do srdce své vnučky, ale i širokého kruhu přátel a celého kraje. – Měli se všichni rádi.“

Známe tedy podhoubí, v němž vyrůstala Milada. V rodině se jí stále říkalo „Miládka“, i když dávno vyrostla z dětských let. Milovala Hodkov u Zbraslavic, těšila se tam, měla tu sestřenice, především zde však stál pěkný dědečkův mlýn, plný tajemných zákoutí... Opodál záhadná vodní hladina, po níž mohla s děvčaty stejně tak pouštět věnečky, jako u ní čekat na vodníka. A kolem dokola sázavská příroda, co si přát víc...

Přála si. Chtěla studovat. Snad se v ní probudily otcovy geny rázného, energického člověka, který toužil výš, dál... Už to, že poznal cizinu, že se jí nezalekl, ale právě naopak, že ho vyburcovala k podnikatelské činnosti, v nelehké ekonomické soutěži s německým tužkařským průmyslem, svědčí o jeho rozhledu. O jeho čínorodosti a vztahu k životu. Milada tyto vlastnosti zdédila. A dál rozvinula... Tatínek asi původně spíše spoléhal na Jiřího, byl to chlapec a chlapi se obvykle vydávají v otcových stopách. Ale souhlas ke studiu po určitém zaváhání v rodině Miládka nakonec dostala, musela ovšem složit přijímací zkoušku, a tady se vyskytl problém. Ne že by se jí bála, ne, tu udělá s klidem a jistotou, ale toho dne právě odjížděli do hodkovského mlýna na prázdniny a Miládka měla na starosti kanára. Takže se ke zkoušce vypravila chtěj nechtěj s klecí s živým kanárem; měla prý co dělat, aby pak stihla vlak...

Kouzlo vzpomínek.

Studovala výborně, po smrti obou sourozenců začátkem světové války se rodiče upnuli především k ní, stala se jejich nadějí... Potom se narodila Královým další dcera, Věra, byla mladší o šestnáct let než studentka Milada. Ta teď přechasto chodila pražským sadem Grébovou, v jedné ruce knihu, druhou tlačila kočárek. Hltala beletrii a někdy se pustila i do odbornějších věcí, to pod vlivem svého strýce, vzdělaného a moudrého faráře v Suchdole u Kutné Hory, ten mladé dívce, toužící vědět a znát, radil a mnohdy ji intelektuálně vedl,

u něho se učila laskavosti a především zbožnosti. Ta jí později – v nacistickém i komunistickém kriminálu – pomáhala. Posilovala a dávala naději.

„To se už blížila šťastná doba tanečních hodin. Skromných tanečních. – Nebylo látek, ani slušné střevíčky se nedostaly, leč co to všechno bylo proti šestnácti dívčím letům. – Zůstal popsáný vějíř – najde-li se někdy – a několik lístků s verši.“ (B. Horák)

Blížily se nejen taneční, ale i konec války. Milada tím vším žila: demonstrace, cesty na Petřín k Máchově soše, jásot a nadšení 28. října 1918. Je šťastná, neboť na rozdíl od většiny kamarádek pojímala život šířeji, zajímala se o společenské události, snad opět působily otcovy geny... Po maturitě šlo o to, kudy a jak dál. Milada měla namířeno na medicínu, pan Král měl pravděpodobně pádné protiargumenty, neboť výsledek mluvil pro něho: Milada nešla na lékařskou fakultu, ale začala studovat práva... Byla jí osudná? Asi ne, její povaha by ji stejně přivedla – ať by dělala v životě cokoli – dříve či později k veřejné činnosti.

A tak poznává atmosféru Karlovy univerzity, přednášek, starodávné knihovny a její překrásné studovny, cítí se jako ryba ve vodě. Profesori věhlasných jmen, skripta, zkoušky napětí i nervozita, život studentský, život veselý, bezstarostný.

Ta poslední dvě slova neplatila pro Miladu. Ne že by byla jen a jen vážná a studeně studijní typ, ne, uměla se lehounce a jasně zasmát, ale vždy jako by rozum v pravou chvíli zavelel – a dívka, která má vrozený smysl pro závažné životní otázky, se vrací ke knihám, vzpomíná na svého strýce faráře a jeho rady. Chce vědět víc, než je běžné, chce znát. Je vyrovnaná a cílevědomá. Sebevědomá a milá. „Nablízku vzniká nová literární revue, která získává její pozornost; je tu hudba, koncerty a zvláště nové české divadlo se svými výboji a úspěchy; jsou tu i vlastní herecké pokusy na ochotnické scéně, první veselé cesty za hranice, hlavně však hluboký zájem o hnutí, které později ve veřejné práci považuje za sobě nejbližší – hnutí ženské, chápané ovšem moudře a vskutku moderně, nikoliv jako vzpouru proti přirozenému poslání ženy, nýbrž jako úsilí o realizaci dosažitelné rovnoprávnosti s mužem,“ napsal Bohuslav Horák. Jen on mohl podat toto svědectví, jen on věděl, o jakou literární

revue šlo, o jaké ochotnické pokusy... Tehdy se poznali. Oba byli vysokoškoláci. Společně sedávali v Univerzitní knihovně, společně se toulali staroměstskými uličkami, počítali světla nad hlavami i hvězdy, ale ta dívčí s modrýma očima stále kladla otázky, stále se ptala a mladý muž se nestačil divit, na co na všechno ta jeho dívka nepřijde.

Snad to bylo v roce 1923 na Bílou sobotu, spíše v roce 1924. Počasí jako na jaře, chvílemi zamračeno, chvílemi mezi oblaky prokouklo slunce a to se lidé, stojící na schodišti u Rudolfiny, na sebe pousmáli, jako by jim ty paprsky zvěstovaly něco dobrého. V československém parlamentě právě končilo slavnostní shromáždění Míru ČČK, což bez zkratk znamenalo Československého červeného kříže. Jako každoročně.

Přišla vláda, čelní představitelé kulturního i politického života, přišel také T. G. Masaryk. Přesně o dvanácté, v pravé poledne, se zastavil veškerý ruch, tramvaje, auta, lidé. Ti smekli klobouky a čepice – dvě minuty trvala v celém městě ona slavnostní chvíle, kdy se vzpomínalo padlých. Na schodech stála i Milada Králová, chtěla zblízka spatřit přísnou i vznešenou tvář prezidenta. A tak čekala a dočkala se: mírný úsměv mu hrál na rtech, zdravil přítomné, vedle senátorka Františka Plamínková, vzpřímená, impozantní; zakladatelka a první předsedkyně Ženské národní rady.

Trvalo to okamžik: přecházeli právě kolem té mladičké studentky Milady, když ta se prudce hnula a oslovila Plamínkovou. Bylo to nečekané, náhlé... Senátorka se zastavila, zkoumavě se zadívala do dívčiny tváře a naslouchala tomu hlasu. Byl mírný a přitom energický, byl laskavý a přitom rozhodný. Studentka se hlásila o práci v ženském hnutí. Chtěla by něco dělat, něčím přispět k tomu, aby se vytvořil lepší svět. Vaše práce je ušlechtilá, paní senátorko, a já vám toužím pomáhat, tak nějak zněla ta slova nad parlamentním schodištěm, a Plamínková přikyvuje, líbí se jí ta zapálená dívka, která ví, co chce. Proto jí říká, kdy se má za ní stavit, aby si o všem pohovořily.

V té chvíli se zrodil vztah, který se časem změní v nejkrásnější přátelství a spolupráci. Obě ho budou potřebovat, neboť přijdou věci těžké a zlé.

Učitelka a žákyně.

Žákyně, která půjde senátorce po boku a na niž se může spolehnout.

Učitelka, která potřebuje věrnou duši, s níž by se dělila o radost i starosti.

Tak je poznávali lidé na schůzích, při různých jednáních. I v cizině. Neboť Plamínková, když viděla Miladino naprosté zaujetí pro ženskou a sociální otázku, brala ji s sebou na své zahraniční cesty, kam bývala zvána jako představitelka československých žen. Horáková mezitím dokončila právnickou fakultu, víme z jejího životopisu, který musela napsat ve vězení před zahájením procesu, že na doktorku práv promovala v roce 1926. Ještě před tím však prošla těžkou zdravotní krizí: jako vysokoškolačka dostala v roce 1923 spálu, tu hroznou nemoc, na niž zemřeli kdysi dva její sourozenci... Přidaly se další obtíže, život visel na vlásku, rodiče byli zoufalí... Mládenec Bohuslav denně čekal pod nemocničním oknem Bulovky na zprávu o zdravotním stavu. Tehdy se ukázala její vitalita. Řekne-li se, že bojovala se smrtí, zdá se to nadnesené, patetické. Jenže ona opravdu bojovala. Se vši náruživostí, které byla schopna. Neuměla se vzdávat. Nechtěla se vzdávat... Tentokrát poprvé zvítězila nad smrtí.

Podruhé za okupace.

Potřetí? Nebude třetí vítězství... Ustaňme. Teď zatím opouští právnickou fakultu. Kytice a blahopřání, slečna JUDr. Milada Králová se jemně usmívá, inženýr zemědělství Bohumil Horák se tiše, když na chvíli osaměli, ptá: – Kdy to bude?

– Brzy. Už se těším..., řekne upřímně.

Svatba se opravdu konala záhy, mladé manželství je založeno a Horák daleko později napíše: „Brzy po svatbě, snad již 1. III. nebo 15. III. 1927, nastoupila Milada jako mladá právnička do služeb obce pražské, a to do Ústředního sociálního úřadu hl. m. Prahy, k němuž náležely právě dobudované moderní Masarykovy domy v Krči. Jejich tvůrce byl tehdejší předseda tohoto úřadu a později pražský primátor dr. Petr Zenkl. Jednou z nejbližších Miladiných spolupracovnic byla paní Růžena Pelantová, magistrální ředitelka, vdova po vynikajícím českém žurnalistovi Pelantovi...“

Čestná společnost, jak ukáže čas.

Kdepak by tenkrát Zenkla napadlo, že až jednou bude ve dne v noci střežen komunistickými bezpečnostními orgány, stane se právě Milada Horáková tou statečnou, která ho bude přesto navštěvovat, přinášet mu informace a u vchodu do domu hrdě odpovídat hlídajícímu estébákovi...

Tak tedy Zenkl a Pelantová.

Oba napsali vzpomínky, ocitujme z nich to podstatné. Takto viděl Petr Zenkl mladičkou Miladu Horákovou:

„Na jaře 1927 požádal jsem primátora města Prahy, aby nám přikázal do sociálního úřadu dobrou další právnickou sílu... Nato přišla právě službu nastoupivší mladá právnička, která jak svým vzhledem, tak chováním upoutala. Ptal jsem se jí, zda právě o tohle místo požádala, či zda jí bylo prostě přiděleno. Odpověděla, že si měla vybrat mezi oddělením finančním, hospodářským, stavebním a sociálním. Řekl jsem jí, že nám jde o to, aby pracovníci v sociální službě byli spokojeni, a k tomu že nutně potřebují své zvláštní vnitřní rozpoložení. V sociálním úřadu není vlastně nijakých úředních hodin, pracuje se od rána do noci. Není klidu ani po skončení práce, ježto skoro každý spis mluví o lidské bídě a utrpení a žádá nutně účast srdce toho, kdo jej projednává. Není tu ani žádných úlev, ale naopak neklid, rozčilování, naléhání atd. Není mimořádných odměn mimo jedinou: vědomí, že pomáháme bližním, zmírňujeme jejich utrpení, vrátíme jim víru v lidskou společnost a sloužíme dobrou druhých. To je naše odměna, uspokojení vlastního svědomí.

Ovšem plně oceniti nesmírnou hodnotu tohoto spokojeného svědomí může člověk až později, zejména v dobách těžkých a ovšem ve chvíli poslední.

„K tomu vy jako začátečnice máte ještě příliš daleko. Přesto si to dobře rozmyslete, než se rozhodnete nastoupit v našem úřadě. Jde-li vám o pohodlnou, klidnou, slušně honorovanou službu, po jejichž hodinách budete mít klid pro sebe, nezůstávejte v sociálním úřadě a zvolte si jiný odbor a já požádám pana primátora, aby vás tam přidělili...“

Milada Horáková odmítla a – řečeno opět Zenklovými větami – „zůstala v sociálním úřadě, stala se členkou nerozborného teamu, který pracoval od rána do noci, dostihla druhých a vynikla nad